

Za vasjo.

Ob potu za vasjo
Molče midva stojiva,
Noč tiha na zemljo
Mir blaženi izliva.

A nama pa srca
Noč tiha ne umiri,
Ko v njem obup vihra,
Ki ga ljubezen širi.

Povsod, povsod sladko
Narava že počiva,
Midva pa za vasjo
V solzah bolest topiva.

Kristina.

Ob znamenji.

Spisala Milka.

Na koliko krajev vodi te steza ob znamenji! Pravo križpotje je tukaj. Romarji si kaj radi oddahnujejo tu-le predno zavijajo navzgor v samostansko cerkev. Koliko siromakov poseda ob tem znamenji v romarskih dneh prose blagodarov mimoidoče! „Bog plati! — Bog povrni! Bog Vam daj zdravje! Za vas in dušice v vical!“ — hite izgovarjati revčeki ob znamenji; ter v čudno, pretresujočo harmonijo združujejo se ti otožni glasovi.

Da bi to znamenje znalo povedati koliko vzdihov je že slišalo, koliko solz je videlo pretakati! A ono le molči, molči, nemo zbira krog sebe krdelce ponesrečenec, dopuščajoče jim, da krog njega posedajo in čakajo, čakajo dokler jim usmiljena roka poda milodara.

Kako krasen prostorček je ob znamenji. Pod tabo, nad tabo, krog tebe — kos raja. A ta siromaček, ki dan za dnevom sloni ob znamenji, težko, da bi prihajal gledat prekrasno okolico. Njegovo obvezano oko ne sili zvedavo izpod razstrganega robca v svet, Drugo od bolečin rudeče pa milo upira v potnike. Od zgodnje pomladi do pozne jeseni vidiš ga lahko vsak dan ob znamenji. Prava podoba nesreče in bolesti. Brgli slonita mu ob straneh kakor zvesta čuvaja; lesena noga čudna podpora živemu truplu, deloma hroma roka mrtvo visi ob životu in pa še obvezano oko....

Kakor kamen trdo bi moralo biti srce, kogar ne bi ganil pogled, na to tako spačeno človeško bitje. — Dan za dnevom prihaja ali bolje lazi k znamenji ob poti in čaka milostinje.....

Pred dvajsetimi leti — kako veselo je ukal in vriskal Strnadov France, ko so ga odbrali k vojakom! Gospodarju, zvedevšemu novico, da so njegovega „prvega“ hlapca potrdili v vojake, ulile so se solze po lici debele kakor lešniki. Pa kako bi ne, saj ga je imel tako rad kakor svojega sina. Na tihem je sklenil dati svojo Lenčko Francetu, ki je prav priden in pošten fant. Lenčki pa niso bile mnogo mar te čednosti Francetove, pač

pa njegovo res lepo možko lice in njegova lepa rast.

In ukal in vriskal je France, ko mu je Lenčka pripenjala šopek in ukal in vriskal je, ko si je listek (znamenje potrditve) potiskal za trak na klobuku, in ukal in vriskal je, ko je sedel na koleselj se zetenim kocem prevlečenim, in zaukal je še jedenkrat, ko je zapustil domačo vas. —

Leto 1878. razburilo in vznemirilo je marsikakega očeta. Marsikatera mati je jokala in molila, molila in jokala, da bi se njen sin povrnil iz boja. Marsikatero dekle zaobljubilo se je na božjo pot, če „on“ pride iz vojske domu. Vojska je bila v Bosni in še celó s Turkom. „Moj Bog, — če jih več nazaj ne bo!“

Pa prišli so, hvala Bogu, nazaj ti fantje in možje, sinovi in ženini. Večina prišla je zdrava in svetinja, znamenje hrabrosti svetila se jim je na prsih. Ranjenci prihajali so kasneje, kakor je kateri ozdravel.

Pol leta je že preteklo od bosenske zmage, ko se je naš France pripeljal v domačo vas. Ni več ukal in vriskal.

Ob dve brglici oprt korakal je počasi proti hiši nekdanjega gospodarja. Zaplakal je stari mož, zagledavši ga, in zopet so se mu vdrle solze kakor lešniki debele.....

„Lenčka, kedaj pa bo poroka s Francetom?“ jo nagajivo povprašuje sosedov Tone. „Lej ga, zdaj se je vrnil od vojakov! — „Molči, veš, saj tisto ni bilo res, da bi se mi dva kdaj rada imela. — Jaz ga nečem, po kaj bi mi bil pri hiši? — Se otrok ne bi mogel zibati, ko je ves prestreljen... Bolje bi bilo zanj, če bi umrl“....

Pa France ni umrl. Klical je, klical smrt, da bi ga rešila vseh težav in trpljenja pa, ali ga ni videla, ali ne slišala, smrt le ni prišla ponj.

Videl je svatovščino nekdanj svoje, bogate Lenčke in Toneta. Slišal je godbo na cesti in šepal ob brglah ven, kjer jo je hotel še enkrat gledati dekle. Tam ob znamenji je čakal svatov, pa jih ni več videl. Našli so ga ravno ti brezzavestnega ležati pod znamenjem.

Vročinska bolezen se ga je lotila, skrivila mu život in pustila mu deloma plešasto, deloma osivelo glavo. —

In ni umrl France Strnadov. Tam ob znamenji prosi dan na dan milodarov in čaka potnikov, in večkrat prosi, da bi prišla ponj „zadnja ljubica, bela smrt“. —

Zopet par besedij o čitanju.

Spisal Čestimir.

Človek obstoja iz telesa in iz duše, in mora lepo skrbeti za eno in za drugo, kajti skrb za lastni obstanek, razvitek in napredovanje je ena izmed njegovih poglavitnih dolžnostij.

Skrbeti za samo telo in zanemarjati duha, je napačno, krivo; kakor tudi ni prav skrbeti za samo dušo in puščati v nemar telo. Eno in drugo je tesno združeno v jedno človeško bitje; človek je pa odgovoren za celoto.

Da se telo vzdržuje zdravo in čvrsto, zna že otrok, da mu je najprej treba primerne, zdrave hrane, katera se mu spreminja v kri, v meso, v mišice, v živce in drugo, ter nadomešča tu in tam vse, kar se v napornem delu obrablja in izgublja. Po zdravi hrani se telo lepo razvija in se dobro počuti; lica se rudečijo, iskrijo se oči, mišice pa in živci se vztrajno in pravilno odzivajo na vsako povelje, na vsako potrebo.

Veliko seveda, da ne rečem vse, je na tem ležeče — kaka naj je hrana. Zdrava hrana — zdravo telo; slaba hrana — slabo telo; ostrupljena hrana — ostrupljeno in brzi smrti namenjo telo.

Toda moj namen ni, da govorim niti o telesu niti o njegovem negovanji; omenil sem to le mimogrede, da od prave telesne hrane takoj pridem do dušne metaforično zvane hrane, osobito do one, katero duša dobiva iz knjig.

Odveč bi bilo, ako bi tukaj ljubeznivim bralkam razkladal in povdarjal prednost duše nad telesom. Važna in esencijalna sta za nas ena in drugo; a če ju pogledamo količkaj natančneje, spoznamo brez težave, na prvi mah, da duh visoko nadkriljuje telo, in da je ravno on, vsled katerega človek presega vse druge vidne stvari. Res je sicer, da je tudi naše telo nekaj posebnega, čudovito fino razvitega in krasnega; posebno lice je tako milo, tako umno in polno vsakojakih čarov, da mu ni primere. A vendar telo je le telo, tvarina podvržena žalostnim izpremembam in konečnemu poginu.

Tudi neumna živina ima svoje telo iz ravno iste tvarine kakor je imamo mi; in neke opice ga imajo tako našemu podobno, da se je baje človek v teku vekov razvil iz njih; saj je znano, da nekterim učenjakom je mnogo do tega, da se morejo pobahati pred svetom s takim kosmatim sorodstvom „fin de siècle“. Čestitam mimogredé visokorodnim učenjakom, kojih genealogija seza tako daleč nazaj, ter nadaljujem.

Telo naše torej, dasi imenitno, ni še vendar Bog zna kaka posebnost, ker radi njega samega bi ne bilo še bistvenega razločka med nami in med neumno živino. Prava bitnost človeka ima svoj začetek v duši; duša torej je mnogo bolj važna nego telo. A čem važnejša je, tem večjo pozornost in skrb moramo obračati nanjo.

Že sama pamet nas uči z neovrgljivimi dokazi, da duša ne pogine, kedar se loči od telesa, ampak obstoja dalje. Vera pa nas uči že od mladih nog in pamet zopet z dokazi potrjuje, da za pozemeljskim življenjem pride drugo neskončno srečno, ali neskončno nesrečno, kakor ravno si ga človek zasluži na tej zemlji.

S tem pomislekom moremo še posebno skrbeti za dušo, in jej dajati take hrane, da v tem ko se lepo razvija in vsestranski napreduje na tem svetu, ne zgreši poti, po kateri jej je hoditi do konečnega cilja na drugem.

Da, da! tudi duša hoče imeti svojo hrano; brez nje izgublja moči in omahuje sredi pota, kakor lačno telo. Ali ta hrana je različna in raznovrstna; toda kakoršnekoli vrste si bodi, zdrava mora vsekakor biti, da ne skoduje.

Po tem precej raztegnjenem predgovoru, evo me

k predmetu — k čitanju knjig. Izmed raznovrstnih duševnih hran, čtivo ima brez dvombe osobito važnost. O njem torej par vrstic, dasi je že prej o istem drug so-trudnik lepo pisal v „Slovenki“.

Knjiga! Kdo je še ne pozna, in kdo ne zna čitati in ne čita brez konca in kraja, čez dan, po noči, doma, po poti, povsod, zdaj ko se je tipografična obrtnost tako strašansko razvila, da knjige in časniki preplavljajo kakor silna povodenj ves olikani svet?

Brez števila bolj ali menj, ali celo nič genijalnih pisateljev se trudi dan in noč s pripravljanjem vsakojakega gradiva za tiskarne. Nebrojno stavcev spravlja skupaj črke in stavi spise, da jih neštevilni, čudoviti stroji z vrtoglavo urnostjo tiskajo na tisoče in tisoče. Po vsem olikanem svetu so razvrščene velikanske knjigarne z ogromnimi zakladi knjig. Po vseh železnih progah, po vseh poštah, po cestah, po stezah romajo do zadnje gorske vasice vsakojake tiskovine, in nosijo hrane lačnim dušam. Če med prošlimi dobami imamo kamnito, bronovo, železno dobo, naša gotovo preide v zgodovino s pridevkom — papirnata, književna doba.

Ne more se tajiti, da čitanje prinaša veliko dobrega; mnogo koristi posameznim, mnogo vsej človeški družbi.

Dobra knjiga je pogostoma najlepša in najbolj duhovita zabava. Človek ni kar železni stroj, da more delati noč in dan brez odmora; ampak prav lahko se vtrudi toliko, da si mora iskati mimo nočnega počitka, še odločene dneve in ure počoja med samim delom, da mu ne zmanjkajo fizične moči, da ne pade onemogel pod težkim delom in da si ne pokvari šibkega zdravja.

Toda njegova narava je že taka, da se mora tudi v počitku s čem baviti, da ne ostane v popolni lenobi; kajti v njen je vedno kaj čilega in počitega, ki ne more ostati brezposelno. Dočim počiva trudno telo, deluje čil in živahen duh. Kakor nalašč prihaja človeku na pomoč dobra knjiga. On si lahko s čitanjem blaži srce in izobrazuje um in se nauči iz knjig dosti lepega in koristnega tudi za praktično življenje in za telesno blagostanje. Časa se ne sme izgubljati; čas je zlato, in blagor onemu, ki zna dobro porabiti proste ure s pametnim čtivom.

Marsikomu vtegne biti čitanje najboljša tolažba v nezgodah. Duh se potaplja v knjigo in pozablja kruto realnost. Ako si človek zna izbrati primerno berilo, dobi v njem najboljši lek drugače preveč skelečim ranam. Iz knjig lahko zajema srčnost in se uči vztrajnosti in udanosti v svojo usodo; večkrat se celo uči iz njih kako mu je postopati, da se ubrani nadaljnim nezgodam. Knjiga mu postane na vsak način najboljši prijatelj. Vtegne se zgoditi, da ga zapusti in izda poslednji znanec in mu ne ostane žive duše, da bi ga tešila in da bi mu pomagala. Ostane mu pa vendar in mu po svojem pomaga zvesta tolažnica in umna svetovalka — knjiga.

Dobra knjiga blaži srce, bistri um, množi ideje in širi duševno obzorje. Pripoveduje kaj in kako je tu in tam po svetu; kako je bilo nekdanj; kaj si je koristnega izumila veda; kaj je rodilo novega in lepega umetniško polje. Pred oči postavlja vsakovrstne lepe in dobre vzgleda, spodbuja k marljivemu, krepostnemu, častnemu življenju;

povzdiguje duha nad vse, kar je podlega, vulgarnega, slabega, navdušuje ga za sijajne uzore dobrega, lepega, vzvišenega. Z eno besedo, knjiga postane najmogočnejši faktor kulture, napredovanja, ter duševnega in telesnega blagostanja.

Toda če zdravo berilo nam provzročuje toliko dobrega, žalibog! ne prinašajo nam menj slabega nenravni, strupeni književni prizvodi.

Spominjam se, da sem nekoč čital v svetem pismu (knj. Cahar. pror. pogl. V.) nastopne vrstice:

„Vzdignil sem svoje oči, in gledal, in evo knjige, ki je letela“.

„In mi reče (Gospod): Kaj vidiš? A jaz sem odgovoril: Vidim knjigo letečo, dolgo dvajset in široko deset komolcev.“

„A zopet mi reče: to je prokletstvo, ki se razprostira po vsej zemlji“.

Ravno isto se lahko reče o nenravnih, okuženih knjigah, ki preplavljajo današnji svet. One so res pravo, pravcato prokletstvo, ki pada pogubonosno na posameznike, na družine, na narode, ter jim jedro razjeda, in izpodriva same podlage, na katere sloni oprt splošni red in obče blagostanje.

Nezdrava knjiga postane najgnjusnejša zabava, mamilo najnižnjih čutov, nenravnost, izprijenost, dušna kuga! Ona ne samo ne daje počitka utrujenim živcem, ampak nasprotno utegne jih pripraviti do skrajne razdraženosti, do isterizma. Kvari redno poslovanje našega organizma, nas spravlja ob tek, ob sen, ob mir, in tako direktno ali indirektno postaja vzrok fizične bolezni.

In vendar fizična onemoglost ni še najhujša posledica nezdravega čtiva; žalostnejši mu je upliv na moralno življenje. Zadržuje namreč v razvitku duševne moči in vrline, pokvarja značaje, temni luč uma, da ni več mogoče z lehka soditi, kaj je resnica in kaj laž, kaj je dobro in kaj zlo. Polagoma in dosledno tepta, mori, uničuje še tako globoko ukoreninjene kalí čednosti in kreposti; razdira družinski mir; izruva pojme dolžnostij, poštenosti in pravice; peha človeka v dvom, v temo, v nered, v obup. Vsakdanja velikomestna kronika predobro podpira mojo trditev!

Slaba knjiga je sovražnik najhujše vrste. Pod krinko lepote, prijaznosti, ugodnosti, zabave, skriva najtemnejše namene, najpodlejšše načrte. Z eno roko te boža, z drugo ti nevsmiljeno zariva v srce otrovani nož.

Slaba knjiga naposled je faktor nazadnjaštva in brutalnosti. Ona najsilnejše upliva na domišljijo in na strasti. Prva in druge se pod tem uplivom tako razvijajo, da največkrat paralizujejo moči zdravega uma in dobre volje. Kedar pa um in volja več ne moreta delovati, človek gre nazaj, propada; uzor za uzorom mu izginja; potrebe se množijo, fizična in moralna beda nastopata grozeče in ni rešilnega sredstva zoper nje. Napredek je pretrgan in človek se približuje čedalje bolj neumni živini.

Čestite bralke so že ugenile, da tukaj govorim posebno o nenravnem beletrističnem berilu, namreč o neki

vrsti romanov, novel, dram, pesnij in drugih enakih slovstvenih pojavov, ki so preplavili toliko dežel in izpridili toliko neizkušene mladine.

Čitajte le, čitajte mnogo, drage Slovanke; a če vam je kaj do svojega dobrega imena, do prave omike in do resničnega napredka, varujte se skrbno vsega, kar bi vas moglo pohujšati; odložite takoj iz začetka, brez daljšega pomisleka vse, kar bi ne mogle čitati glasno v poštenu družbi brez rudečice na poštem licu. Pazite dobro kakovo hrano dajete svoji duši. Kakoršna hrana, taka tudi duša. Nezdrava hrana — nezdrava duša; nepoštена, otrovana hrana — nepoštена, otrovana duša. Neizogibno!

Čitajte pridno, pazljivo, mnogo. Zabavati se s kratkočasnim čtivom — sebesno vam! kdo bi se predrznil braniti kaj tacega? I to je potrebno. Toda ne pozabite bolj resnih knjig. Zgodovina, naravoslovje, živatopisi, vzgojevalne knjige, umetnostne razprave in tudi slučajno važnejša znanstvena dela, celó filozofična in socijoloziška vprašanja vam bodo zdaj pa zdaj v prostih urah dobro došla. Iščite si jih, kjer jih morete dobiti. Poslušajte, kolikor je možno, nasvete Slovenkine sodelovalke — duhovite Danice. Širite obzorje svojih idej, izobrazujte si pamet, blažite srce. Kako je lepo poslušati vas kedar se v svojih razgovorih vzpenjate nad navadno, puhlo, nično, dolgočasno klepetanje, in razpravljate kaj važnega, znanstvenega, umetniškega, sebi in drugim koristnega! Takrat ste res vse časti in priznanja vredne hčere, v katere sme narod lahko staviti svoje nade in na koje sme lahko biti ponosen.

A zopet ponavljam — pazite na kakovost svojega čtiva, svoje dušne hrane!

Značaj.

V kozarcu vince se blišči,
Slovenijo naj Bog živi!..
Dokler dostojno ti me boš redila,
Beseda moja tebe bo slavila...
A če mi tujec boljši kruh ponudi,
Nikar preveč se ne začudi.
Če sin ostavi tvoj oltar!
Denar!... denar sveta je vsevladar!...

Marica II.

Po noči.

Spisala Milka.

„Mama, mamica, čuj, ali čuješ? Oh, kako je mene strah“ šepetalo je in pritiskalo se štiriletno dekletce k materi pod odejo. „Mama ali čuješ, kako tolče; mama, mene je strah“. — Utihnili je in sopelo pod težko odejo,